

THE INDEFEASIBILITY CONDITION OF SOME CRIMES IN ROMANIAN CRIMINAL LAW

Adrian-Cătălin Țigănoaia, PhD, "Alexandru Ioan Cuza" Police Academy, Bucharest

Abstract: The indefeasibility condition in Romanian Criminal Law has been under lot of changes lately. On the 1st of february 2014, the new Romanian Criminal Code entered into force along with a new policy regarding the relationship between certain criminal conducts. This new approach demands the reassessment of the provisions regarding to prescription of public liability or of executing the punishment for some crimes. The author notices that there is a need for improving these provisions and he has a proposal on that purpose.

Keywords: indefeasibility, Romanian Criminal Law, prescription, public liability, executing the punishment.

Considerații introductive.

Scopul scrierii acestui articol este acela de a propune o soluție pentru îmbunătățirea cadrului legal în materia prescripției penale, atât în ceea ce privește răspunderea penală, cât și în ceea ce privește executarea pedepsei principale, pentru că, în baza argumentelor pe care le vom prezenta, actuala formulare a cadrului legal în discuție, poate genera practică judiciară neunitară prin interpretările diferite de care este susceptibil. Facem precizarea că acest articol nu tratează problema retroactivității dispozițiilor privind imprescriptibilitatea penală, introduse prin Legea nr. 27/2012.

Ne referim, în concret, la dispozițiile art. 153 C. pen.¹ și 161 C. pen.². Din redactarea acestor texte de lege, rezultă în mod clar că regula este prescriptibilitatea, iar imprescriptibilitatea este excepția, fie că ne referim la răspunderea penală, fie că în discuție este executarea pedepsei principale. Dacă dispozițiile primelor aliniate ale fiecărui articol menționat, prevăd care este efectul prescripției, ceea ce conferă natură juridică diferită acestora, una fiind o cauză de înlăturare a răspunderii penale, iar cealaltă fiind cauză de înlăturare a executării pedepsei, în aliniatele 2 și 3 ale articolelor la care ne referim, se prevăd excepțiile de la prescriptibilitate, adică acele cazuri în care nu se prescrie răspunderea penală, sau după caz, executarea pedepsei.

¹ Art. 153

Prescripția răspunderii penale

(1) Prescripția înlătură răspunderea penală.

(2) Prescripția nu înlătură răspunderea penală în cazul:

a) infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, indiferent de data la care au fost comise;

b) infracțiunilor prevăzute la art. 188 și 189 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei.

(3) Prescripția nu înlătură răspunderea penală nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. (2) lit. b) pentru care nu s-a împlinit termenul de prescripție, generală sau specială, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții.

² Art. 161

Prescripția executării pedepsei

(1) Prescripția înlătură executarea pedepsei principale.

(2) Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale în cazul:

a) infracțiunilor de genocid, contra umanității și de război, indiferent de data la care au fost comise;

b) infracțiunilor prevăzute la art. 188 și 189 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei.

(3) Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. (2) lit. b) pentru care, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării.

Evoluție legislativă în materia imprescriptibilității penale.

Excepția imprescriptibilității a fost cunoscută și de Codul penal de la 1968, care inițial, prin dispozițiile³ articolelor 121, respectiv 125 consacra imprescriptibilitatea răspunderii penale sau, după caz, a executării pedepsei principale, însă numai în ceea ce privea infracțiunile contra păcii și omenirii. Aceste dispoziții au fost păstrate în forma adoptată inițial până în anul 2012, când, prin dispozițiile Legii nr. 27/ 2012⁴ pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, sfera infracțiunilor a căror săvârșire atrăgea imprescriptibilitatea răspunderii penale sau a executării pedepsei principale a fost lărgită, fiind introduse infracțiunile prevăzute la art. 174-176 precum și infracțiunile intenționate urmate de moartea victimei. După cum se cunoaște, ne referim la infracțiunea de omor, în oricare variantă normativă de incriminare a acesteia (simplu, calificat sau deosebit de grav), precum și la infracțiunile care au avut ca rezultat moartea victimei comisă cu intenție depășită (e. g. lovirile sau vătămrile cauzatoare de moarte, violul care a avut ca urmare moartea victimei, tâlhăria care a avut ca urmare moartea victimei, tortura care a avut ca urmare moartea victimei). Această extindere a ariei imprescriptibilității penale a avut la bază⁵ caracterul esențial al dreptului fundamental la viață al persoanei, și pe cale de consecință, importanța protecției juridice pe care un stat de drept trebuie să o acorde acestuia, inclusiv prin mijloace de drept penal. De asemenea, au fost avute în vedere și legislațiile penale ale altor țări care prevăd imprescriptibilitatea infracțiunilor de omor. Astfel s-a apreciat, că „obligația statului de a ocroti prin orice mijloc, inclusiv prin cel al represiunii penale, dreptul la viață este o obligație primordială, cu totul specială”.

Având în vedere iminenta intrare în vigoare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, tot prin aceeași Lege nr. 27/2012 au fost modificate concomitent și dispozițiile noului Cod penal referitoare la prescripție, adică dispozițiile art. 153 și 161 a căror critică face obiectul studiului nostru. Evident că modificarea dispozițiilor noului Cod penal, încă neintrate în vigoare la acel moment, s-a făcut mutatis mutandis raportat la noile opțiuni de incriminare, care în plus au determinat și o nouă terminologie și în mod evident și o nouă numerotare. Astfel, potrivit noului Cod penal, prescripția penală, fie cea a răspunderii penale, fie cea a executării pedepsei nu își produce efectele în ceea ce privește infracțiunile de genocid, contra umanității și de război, precum și în ceea ce privește infracțiunile prevăzute la art. 188 și 189 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei.

Critica propriu-zisă:

³Art. 121

Prescripția înlătură răspunderea penală.

Prescripția nu înlătură răspunderea penală în cazul:

- a) infracțiunilor contra păcii și omenirii, indiferent de data la care au fost comise;
- b) infracțiunilor prevăzute la art. 174-176 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei.

Prescripția nu înlătură răspunderea penală nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. 2 lit. b) pentru care nu s-a împlinit termenul de prescripție, generală sau specială, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții.

Art. 125

Prescripția înlătură executarea pedepsei principale.

Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale în cazul:

- a) infracțiunilor contra păcii și omenirii, indiferent de data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare;
- b) infracțiunilor prevăzute la art. 174-176 și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei.

Prescripția nu înlătură executarea pedepselor principale nici în cazul infracțiunilor prevăzute la alin. 2 lit. b) pentru care, la data intrării în vigoare a acestei dispoziții, nu s-a împlinit termenul de prescripție a executării.

⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 180 din 20 martie 2012.

⁵ A se vedea expunerea de motive a Legii nr. 27/2012, disponibilă la adresa: <http://www.cdep.ro/proiecte/2011/400/50/8/em613.pdf>

Problema acestor dispoziții din noul Cod penal apare raportat la acele infracțiuni complexe care absorb în conținutul lor infracțiunea de omor, cum ar fi, cu titlu de exemplu:

- violența în familie (art. 199 C. pen.),
- ultrajul (art. 257 C. pen.),
- răzbunarea pentru ajutorul dat justiției (art. 274 C. pen.),
- ultrajul judiciar (art. 279 C. pen.),
- atentatul care pune în pericol securitatea națională (art. 401 C. pen.),
- infracțiuni contra persoanelor care se bucură de protecție internațională (art. 408 C. pen.).

În opinia noastră, toate infracțiunile complexe (în sensul de fapte concret săvârșite) care absorb în conținutul lor infracțiunea de omor, al cărei conținut de bază sau agravat, se află în art. 188 și art. 189 din C. pen sunt imprescriptibile, atât sub aspectul răspunderii penale, cât și sub aspectul executării pedepsei principale.

Însă, la această concluzie nu se poate ajunge decât pe calea interpretării în spiritul legii, prin metoda logică, raționamentul „reductio ad absurdum”. Ar fi cu adevărat absurd să considerăm ca fiind imprescriptibile penal infracțiunile de omor, simplu sau calificat, dar ca fiind supuse prescripției penale acele infracțiuni complexe, mai grave, care absorb în conținutul lor aceste infracțiuni.

Pe de altă parte însă, observăm că redactarea textelor de lege în discuție nu permite să se ajungă la aceeași concluzie atunci când se utilizează metoda literală de interpretare. Textele de lege fac referire strict la art. 188, 189 și la infracțiunile intenționate urmate de moartea victimei. Ele nu se referă la denumirea infracțiunilor, ci doar la numerele articolelor care cuprind dispozițiile de incriminare. Aceasta pentru că legiuitorul nu a dorit să includă în sfera imprescriptibilității toate infracțiunile de omor, indiferent de circumstanțele în care acestea se comit, ci numai pe cele două la care s-a referit. De exemplu, nu intră sub regimul imprescriptibilității infracțiunea denumită uciderea la cererea victimei (art. 190 C. pen.) și nici infracțiunea de la art. 200 C. pen., uciderea sau vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă. Această soluție este logică și ușor de înțeles. Însă redactarea textelor de lege la care ne referim este defectuoasă pentru motivul arătat.

Relevanța criticii pentru practica judiciară, în baza noului Cod penal.

Ideea imprescriptibilității penale a infracțiunilor de omor, simplu sau calificat, precum și a infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare moartea victimei și-a făcut loc în voința legiuitorului român, după cum am arătat, în anul 2012, când în vigoare era Codul penal anterior. Raționamentele juridice care au stat la baza acestei modificări, după cum am arătat, sunt corecte. Însă, după cum ne-a obișnuit deja, legiuitorul vedește lipsă de interes pentru felul în care o dispoziție legală urmează să se repercuteze la nivel sistemic asupra unui act normativ. Chiar prin raportare la dispozițiile Codului penal din 1968, putem spune că această problemă era prezentă. De exemplu, infracțiunea de atentat care pune în pericol siguranța statului nu intra sub regimul imprescriptibilității, deși se putea comite și prin săvârșirea unui omor. Cu toate acestea, relația care se stabilea între infracțiunea de ultraj și cea de omor sub imperiul Codului penal anterior era aceea a unei absorbții a ultrajului în infracțiunea de omor deosebit de grav. Astfel, punerea în pericol a autorității de stat prin intermediul omorului comis asupra unui funcționar public ce îndeplinea o funcție ce implica exercițiul autorității de stat, în timpul sau în legătură cu îndeplinirea atribuțiilor sale de serviciu era reprimată penal pe calea agravării răspunderii penale pentru infracțiunea de omor, care devenea astfel deosebit de grav.

În prezent însă, viziunea legiuitorului în ceea ce privește relația dintre infracțiunea de omor și cea de ultraj, în oricare dintre variantele de incriminare ale acestor infracțiuni, s-a

schimbat. Cea care se absoarbe, fie în infracțiunea de ultraj, fie în cea de ultraj judiciar, este infracțiunea de omor, fie simplu, fie calificat.

Mai mult, aceeași viziune a legiutorului în care infracțiunea de omor se absoarbe în conținutul complex al altor infracțiuni, este promovată pe o scală mai largă, după cum am exemplificat.

În aceste condiții, credem că miza practică a criticii în discuție sub actualul Cod penal este mai mare decât pentru fostul cod, pentru că, dacă sub imperiul aceluși cod, practica judiciară nu avea prea mari șanse de a se confrunta cu o situație concretă care ar fi ieșit de sub incidența reglementării criticate, sub imperiul actualului Cod penal, deși n-ar fi de dorit, lucrurile ar putea să stea puțin diferit.

Oricum, chiar și din inters pur științific, credem că sarcina doctrinei juridice este de a contribui la îmbunătățirea cadrului legal.

Suntem de părere că sintagma „infracțiuni intenționate urmate de moartea victimei” se referă exclusiv la infracțiunile comise cu intenție depășită, al căror rezultat mai grav constă în moartea unei persoane, infracțiunile complexe care absorb omorul neputând fi incluse în această categorie. De altfel, sub imperiul fostului Cod penal, a existat și o decizie⁶ pronunțată în recurs în interesul legii, care stabilea sensul sintagmei "infracțiuni săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea unei persoane". Potrivit acelei decizii, sintagma "infracțiuni săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea unei persoane" conținută în dispozițiile art. 76 alin. 2 din Codul penal se interpretează în sensul că aceasta se referă la orice infracțiune a cărei formă de vinovăție este praeterintenția. În motivarea acestei decizii, Curtea a arătat că „în cazul infracțiunilor praeterintenționate cauzatoare de moarte, autorul comite cu intenție o faptă urmărind un anumit rezultat, care însă se amplifică și devine atât de grav încât are ca urmare moartea victimei.

Asemenea formă mixtă de vinovăție care presupune întotdeauna inițial intenția în săvârșirea unei fapte și care apoi are drept urmare moartea victimei nu se poate situa în afara, ci în interiorul înțeleșului pe care l-a voit legiutorul prin sintagma "infracțiuni săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea unei persoane".

Aceeași concluzie este impusă în mod logic și de interpretarea logico-rațională a sintagmei folosite de legiutor în alin. 2 al art. 76 din Codul penal.

Dacă voința legiutorului ar fi fost în sensul de a crea un sistem derogator de reducere a pedepsei cu cel mult până la o treime din minimul prevăzut, doar în cazul acelor infracțiuni ce cauzează moartea care se săvârșesc cu intenție directă și indirectă, evident că legiutorul ar fi exprimat-o în mod expres, limitându-se la nominalizarea infracțiunilor de omor, fără să adauge infracțiuni săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea unei persoane.

Legiutorul nu a procedat în acest mod, ci a recurs la sintagma "infracțiuni săvârșite cu intenție care au avut ca urmare moartea unei persoane", tocmai pentru că legiutorul nu a voit să circumscrie acest regim derogator la infracțiunile de omor, ci la orice altă infracțiune săvârșită cu intenție care a avut ca urmare moartea unei persoane”.

Suntem de părere, pe de o parte, că acesta a fost sensul avut în vedere de către legiutor atunci când a operat modificările privind regimul imprescriptibilității penale, prin intermediul Legii nr. 27/2012, iar, pe de altă parte, că decizia de mai sus își păstrează validitatea juridică, chiar dacă obligativitatea sa juridică nu mai poate fi susținută.

⁶ Decizia nr. 20 din 10 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 334 din 20/05/2009

Propunere de lege ferenda.

În drept, ideal ar fi ca rezultatele interpretării în spiritul legii să coincidă cu cele ale interpretării în litera legii. Evident că aceasta nu se întâmplă în cazul de față. Și tot evident, că interpretarea în spiritul legii trebuie să prevaleze. Totuși de la dezideratul calității unui act juridic, mai ales de o asemenea importanță, nu se poate face rabat. De aceea, propunem de lege-ferenda, completarea textelor de lege ale art. 153 alin. 2 lit b C. pen. și art. 161 alin. 2 lit. b C. pen., astfel încât conținutul acestora să fie următorul: “infracțiunilor prevăzute la art. 188 și 189, **al infracțiunilor mai grave în care acestea se absorb**, precum și al infracțiunilor intenționate urmate de moartea victimei”.

Concluzii:

În mod evident, intrarea în vigoare a noului Cod penal va da posibilitatea juriștilor practicieni să verifice eficiența dispozițiilor acestui act normativ, în acord cu voința legiuitorului. Pe de altă parte, teoria dreptului penal are datoria de a verifica respectarea rigurozității științifice în alcătuirea normelor și de a sesiza cazurile contrare. În remedierea acestora, singurul care poate interveni, în situații obișnuite, este Parlamentul. Până la o astfel de intervenție, pe care ne-o dorim cât mai rapidă, arta binelui și a dreptății va continua să dăinuie prin interpretarea magistratului.

Bibliografie:**Acte normative:**

1. Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare;
2. Legea nr. 27/2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal;
3. Expunerea de motive a proiectului Legii nr. 27/2012 pentru modificarea și completarea Codului penal al României și a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal;
4. Codul penal de la 1968, cu modificările și completările ulterioare.

Jurisprudență:

1. Decizia nr. 20 din 10 martie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 334 din 20/05/2009.